

Endrődi Szabó Ernő

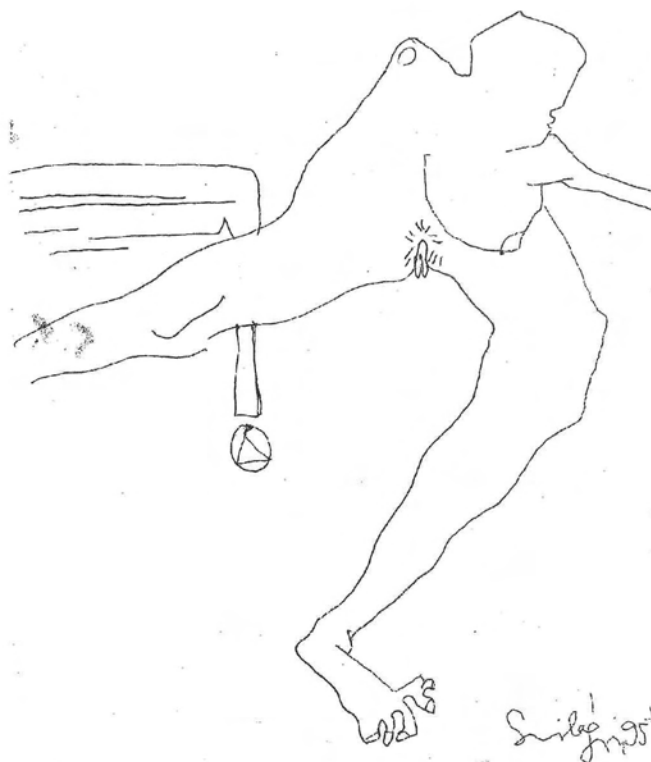
PORHÜVELY

– estéim Don Quijotével –
(részlet)

Az ágygal szemközt állt, a dúsan faragott huelvai komódnak támaszkodva. Nem zavarta a siratóasszonyok veszékelése, Sancho és Dorothea fülsértő jajongása és egykori barátai, a pap, a diák, a borbély s a jegyző halk, de percre sem szűnő disputája. Vattapuha, vattasűrű csend vette körül, s megszűrte a hangokat: mintha víz alól vagy nyitott ablak előtt lezúduló esőfüggöny mögül érkeznének tompa, távoli, halk neszekként. Az ágyon heverő, petyhüdt-szürkévé aszalódott test látványa, a fel-felszakadó hörgés is hidegen hagyta.

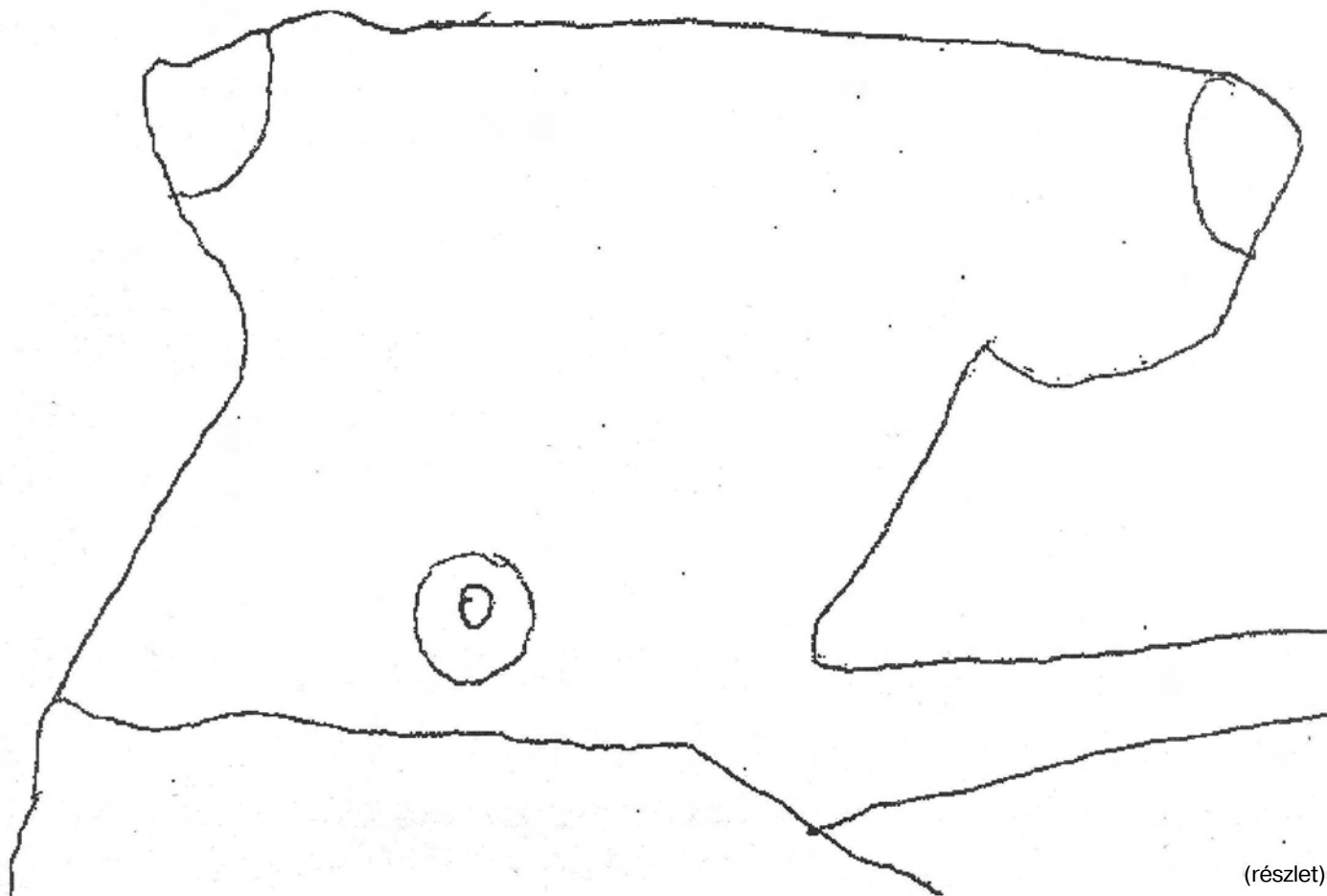
„Porhüvely” – gondolta, miközben pillantása ideoda pásztázott a bilbaói brokáttal cifrázott súlyos, tömör tölgyfaágyon fekvő alakon, amely csaknem elűnt, szinte elveszett a föltornyozott párnák, selymek, takarók között. Nem, csöppet sem rendítette meg halála, La Mancha-i életének ez az utolsó, elkerülhetetlen és némiképp nevetséges fölvonása, a földi létnek ez a korlátoltan erőszakos végjátéka. Ám nyugalma, belső csöndje, érzékelésének hűvös józansága nem ennek tudomásulvételéből, nem az anyag anyagba térésének aktusa láttán sarjadt, hanem hetekkel előbb. Akkor, amikor Barcelona határában, csöndesen poroszkálva a hazafelé vezető úton kimondta azt a már-már szenttelen mondatot. Tudta, előre tudta, hogy abban a pillanatban, amint az első szó elhagyja ajkát, valami végérvényes történik majd, valami olyan múlik el, ami azelőtt folyvást ott rezgett, feszült a testében, az idegeiben, s ha bármi megérintette, pengett, dalolt, akár felajzott íjon az ideg. Valami, ami üzte, hajszolta szüntelen, ami nyughatatlanná és a nyughatatlanságban kitartóvá tette, éhség, fáradság, törődés elviseléséhez adva erőt; valami, ami tisztafejű részeghez tette hasonlatossá, és folyvást ösztökélte a fényesség felé.

„Ez volt Trója!” – mondta akkor, ott, Barcelona falai alatt, és e három szótól megpattant, széttört, semmivé foszlott a révület és („Mikor is?” – kérdezte önmagát – „Előtte, alatta vagy utána?”) mintha egy láthatatlan kéz vékony, éles pengével belemetszett volna a szemébe; a hajszálnyi résen át kiszökött a varázs. Akkor, ott, Barcelona falai alatt meghalt.

Nem volt benne félelem vagy keserűség, amikor meglátta a Fehér Hold lovagját, pedig tudta, hogy bevégeztetett. A sorssal szemben azonban csak azok éreznek tehetetlen haragot, akikre váratlanul tör a végzet. Akik számolnak vele – szembenéznek vele! Tudta, nagyon is jól tudta, hogy a csipkeszegélyű, mallorcai ágyterítőbe (mintha lovagi köpenybe) burkolt nevetséges figura nem más, mint Carrasco, a diák, a fűzfapoéta. A barátja. Barát, aki most idegenként, a fiatal erő diadalmas öntudatlanságával tör rá, és földre teríti. S azt is tudta, hogy a zuhanás, e végső zuhatás után hetekig, hónapokig, tán évekig is tovább él még; tudta, elméje tervek szöveget majd, elgondolja, hogy pásztoréletet él hegyek magányában, elgondolja *kertész leszek, fát nevelek*; ám ugyane pillanában azt is tisztán látta, hogy sohasem váltja valóra a majdan születő tervek, mert bennük nemcsak a dolgokon kívülre-kerülés, nemcsak a mégis-kilépés, hanem a menekvés vágya is munkál; tudta, ha bármikor is engedelmeskedik ennek a vágnak, abban a pillanatban önmagát árulja el. „Morzsákat szórniék a terített asztalra” – gondolta – „Morzsák a szegetlen cipó helyett!” Ezt gondolta el, ezt élte át, miközben bágyadtan poroszkáló Rosinantjét ösztökélte, és Don Carrasco ügyetlen, ám ügyetlenségében is erőteljes ügését figyelte, s a rét szikkadt, sűrű szálú buckáit lomhán, de annál szívósabb kitartással tapodó jószágban – ellenfele hatásá-

(részlet)

ban – fölismerte szomszédja, Don Miguel de Arranha igáslovát.

Egymásba gyűrűző pillanatok: a pillanatok ezredrészei: utazás a belső tereken, utazás a belső mélységek felé. Egymásba gyűrűző pillanatok alászállás közben, s a pillanat ezredrészében: a lélek mélye! Amelyben ott ül, ott gubbaszt hallgatag-súlyosan – várva életét sorssá változtató rohamára – a halandóság. Ott ül, ott gubbaszt ez a végtelen tűnékenység, ez a fájdalmas esendőség, ott ül az a valami, ami váratlanul, tompa kint és sajgást okozó hirtelenséggel fonja csápjait a tudatra. Acéltőr, jéghideg penge a felismerés: elmúlik az ember, a sors, az élet. Elenyészik a szenvedély, a szépség, a szerelem, semmivé foszlik a szeretet, a tudás, a nagyság.

Ám aki ezt a visszavonhatatlant, ezt a meg nem változtathatót átéli, azt, ha mégoly kízó is a felismerés, ez a tudat nem teperi le, nem semmisíti meg. Akárha belső havazás – a lélekben, az érzékekben szelíd, sűrű, vattapuha és mégis súlyos fehérség árad széjjel. Pehely, láthatatlan pehely, pilinkél szakadatlan, gyűlik, gyűlik a belső tereken, halmokat formáz, gátak kígyóznak, dombhajlat domborul, hegyekké magasodnak a puha kupacok: hull, egyre hull a pehely, hull mázsaszám. Pehely, egy mázsa, két mázsa, tíz mázsa, száz mázsa. Száz mázsa pehely. Pe-

hely, habos, könnyű, fehér tollpihe, de mégiscsak száz mázsa. Száz mázsa pehely a lélekben, az érzékekben – melankólia. Teljes másvilágiság: a halál árán megnyerhető nyereség: a bukás, a halál vállalásával legyőzött halál. Túlélés, a túlélés melankóliája. Az az állapot, ami akkor uralja el az embert, amikor rádöbben: hullása végzetszerű, elkerülhetetlen. És ő – fölmerülve a benti mélységekből, átélve mindazt, amit ott benn, ott lenn talált – megszabadult a halál nyűgétől. Tudatosan vállalva a megsemmisülést, úrrá lett rajta: bukása – diadal; élete – jelkép. Sors. Megszűnt a felismerés kezdeti riadalma, egyszeriben áttetszően tiszta lett, nagyon nyugodt és nagyon békés. Várta a csapást, amely beteljesíti sorsát, s amely beteljesülésben élete olyan véglegessé s e véglegességben olyan végtelenné válik, mint egy költemény.

„Don Carrasco – gondolta, miközben már alig néhány kopjahossz választotta el őket egymástól –, Don Carrasco, ez a jóra való, ártatlanul jámbor és jámboran korlátolt fickó, nem is sejti, hogy földhözragadt segíteni akarásában milyen hatalmas, felsőbb erő szemelte ki őt eszközül. Olyan felső erő, ami valójában az ő, a barátai és a hozzájuk hasonlók számára nincs, nem létezik, mégis az egyetlen, egyedül érvényes

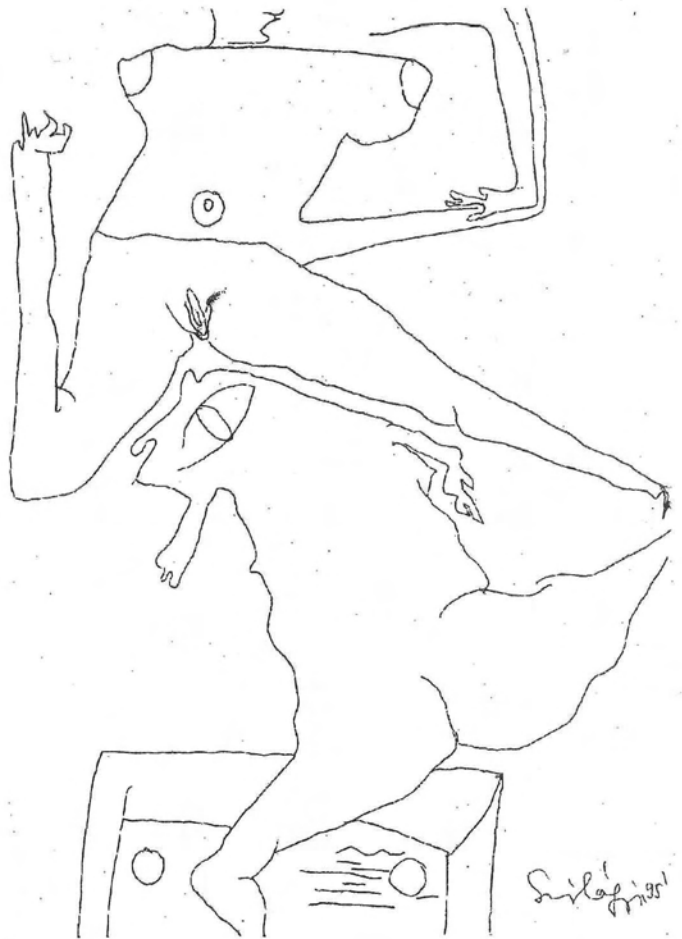
mozgatója életüknek, életünknek. Olyan felsőbb erő, ami csupán kivételes, de talán nem is olyan ritka pillanatokban, az egymást keresztező emberi szándékok, cselekedetek metszéspontjában villan föl percnyi időre, megakasztva az indulatot, a tettet, hogy éreztesse hatalmát, s ezáltal megmutassa magát, hogy megnevezhessük s ekképpen megismerhessük, hogy azután szétfoszló ködként ismét oda tűnjön, ahonnan jött, nemléte enyészsen, de emlékét, lenyomatát immár örökre, kitörölhetetlenül bennünk hagyva, későbbi cselekedeteinket, szenvedélyeinket, egész lényünket eluralva. Megnevezzük, ki-ki fogalmai, észjárása, vérmérséklete, tapasztalatai, vágyai szerint, a jót, a rosszat, helyesebben, ki-ki a számára jót és a számára rosszat. Megjelöljük egyiket is, másikat is, és ez a jelölés megjelöl bennünket, magunkat is. Mert jó és rossz között, eszmény és eszménytelenség között sohasem a szavakban kitűzött cél s a célt elérni igyekvő szándék von határt, hanem az azt valóra váltó tett. Hiszen a rablógyilkos is akarhat jót, ha célja az, hogy büntette zsákmányából új, erkölcsös életet kezdjen. Szándékaik szerint, Don Carrasco és barátai – barátaim – is jót akarnak nekem: céljuk nem más, mint az, hogy a „Búsképű kigyógyuljon veszélyes hóbotjaiból.” Semmi mást nem szeretnének, csupán annyit, hogy visszatérjek a házamba, hogy nap mint nap kiüljek a poros udvaron tikkadó eperfa alá, hogy ismét belemérem a vég nélküli La Mancha-i délutánokba, a vég nélküli, semmitmondó baráti disputákba, La Mancha igazi életébe, ahogyan mondják, a végtelen unalomba, egy életbe, amelyben a szomszéd falu konduló harangja a nagyvilág jeladása, és a fel-felderengő távoli templomtorony a végtelenség üzenete, mely a tágasság részegítő mámorát kelti a baromfiudvar kerítésére támaszkodó manchaiak lelkében. Szándékaik szerint – a rokonok, a barátok, az ismerősök – persze mind jót akarnak. Szemernyi kétely nélkül hiszik, hogy cselekedetük eszményien jó, s villanásnyi időre sem ötlük elméjükbe, hogy eszményi jóságuk a halálat rejti. Ezért van, hogy bármily utálatos is Dulcinea kurvo-hárpoid árulása, bármily korlátolt is Don Carrasco kicsinyes tette, eszmény és eszménytelenség metszéspontján mégis különös fényt kapnak cselekedeteik, hozzák bár számomra az elkerülhetlent: a bukást. Ledöntéssel önmaguk fölött mondanak ítéletet, sorsommá válva Dulcinea s nemkülönben Don Carrasco alakja percnyi időre megfényesül, hogy azután, ismét magukhoz csonkulva, megsemmisüljenek. Mert az elkerülhetetlennek, ha emberek mérik emberekre, sebezhető pontja van: a szembenézés. Ilyenkor a ránk rohanó végzet elveszti hatalmát, butává és értelmetlenné válik – értelmünk teszi azzá –, s már mi uralkodunk rajta, akkor is, ha elpusztít, mert

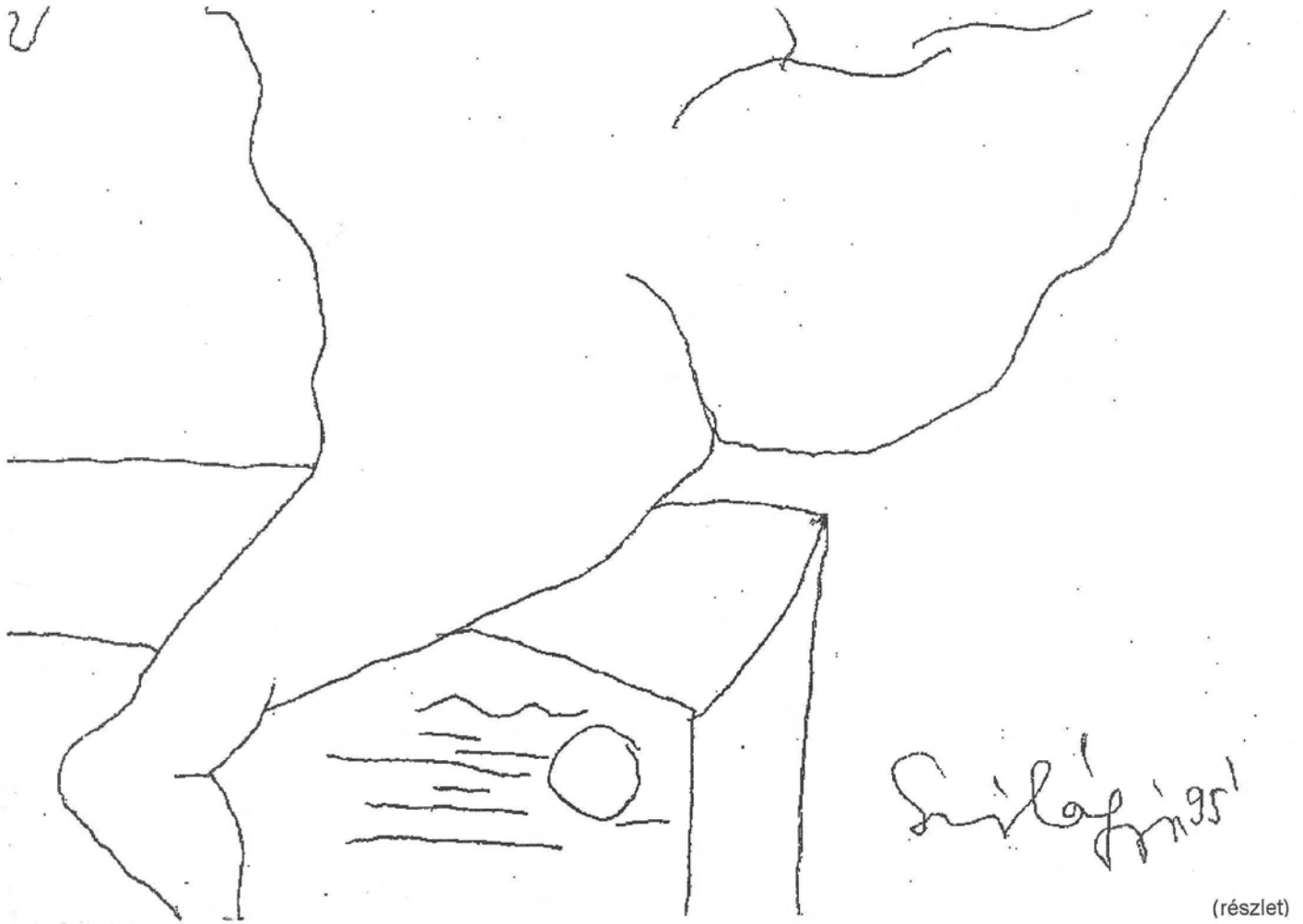
a láthatatlan erő, a cselekedeteinkben munkáló eszmény holtunk után is megmarad, példa lesz, de a végzet megsemmisül, elhamvad, elég...”

Oldalról érte a csapás.

Lezuhant.

Néhány hónappal később a biscayai öböl mentén látták Santander közelében. A halászok ajándékozta bonitókból hallevest főzött, uszadékfából rakott tűzön, lenn a fővényen. Mikor az utolsó cseppeket is kikanalazta, homokkal tisztára súrolt, tengervízben előblített lábasát derékszíjára csatolta, majd komótosan szétrugdalta a parazsat, és levizelte a még izzó hasábokat. Azután elindult. Egyesek szerint Gijón irányába – s akik ezt állították, persze, mind gijóniak voltak –, s olyanok is akadtak közöttük, akik látni vélték, amint egy halászbarkára szállt, hogy áthajózon Írországra. Mások – főként a dombvidék pásztorai – váltig állították, s még évek, évtizedek múltán is készek voltak megesküdni rá, hogy Euzkadi belsejébe, a hegyek felé vette az útját.

(részlet)

Tisztelt Olvasó!

A Cigányfúró megrendelhető postai pénzes utalványon az alábbi címen:

Cigányfúró szerkesztősége
1055 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 72.
II.em.

Előfizetési díj összesen 576,- Ft + postaköltség - példányonként - Budapestre: 34,- Ft, vidékre 44,- Ft.

Hol kapható el a Cigányfúró? Az alábbi helyeken folyamatosan:

Írók Boltja (VI., Andrásy út 45.),
 Balázs Béla Stúdió (V., Bajcsy-Zsilinszky út 36-38.),
 Rátkay Klub (VI. Városliget fasor 38.),
 Cirko-Gejzir (VIII. Lőrinc pap tér 3.),
 Kossuth Klub (VIII. Múzeum u.7.),
 Pont Könyvesbolt (V. Mérleg u.6.),
 Fiatal Művészek Klubja (VI. Andrásy út 112.),
 Örökmozgó (VII. Erzsébet körút 39.),
 Hunnia Kávézó (VII. Erzsébet körút 26.),
 Kosztolányi Művelődési Ház (IX. Török Pál u. 3.),
 Szindbád Mozi (XIII. Szt. István körút 16.),

Odeon Kft. (XIII. Hollán Ede u. 7.),
 Tabán Mozi (I. Krisztina körút 87-89.),
 Balassa Könyvesbolt (II. Margit utca 1.),
 Művész Mozi (VI. Teréz körút 30.),
 Blue Box (IX. Kinizsi u. 28.),
 Századvég Könyvesbolt (V. Veres Pálné u. 4-6.),
 Liget Galéria (XIV. Ajtósi Dürer sor 5.),
 Graffiti (VIII. József körút 63.),
 Király utcai Könyvesház (VI. Király u. 50.),
 Francia Intézet (I. Fő utca 17.),
 Bartók Könyvesbolt (XI. Bartók B. u. 25),
 MTV Újságpavilon (V. Szabadság tér 17),
 Magyar Rádió Pagoda (VIII. Bródy Sándor u. 5-7.),
 Fórum Könyvárúhá (VII. Rákóczi u. 14.),
 Múcsarnok (XIV. Hősök tere),
 Pedagógus Könyvesbolt (VIII. Múzeum krt. 8.)

VIDÉKEN:

Szokoly Antikvárium (Veszprém, Szabadság tér 13.),
 József Attila Könyvesbolt (Kaposvár, Fő u. 33.),
 Rónai Művelődési Központ (Miskolc, Mindszent-tér 3.),
 A Székesfehérvári Városi Könyvtárban és fiókkönyvtáraiban.

A lapot nem a Magyar Posta,
 hanem már megint Anti terjeszti